

PAASTUAJA KOLMAS PÜHAPÄEV AD 2025

Lk 11:14–26 (Sk 3:1–5; Ef 5:1–11)

14 Ja kord ajas Ta välja kurja vaimu; see oli keeletu. Ja sündis, et kui kuri vaim oli välja läinud, hakkas keeletu inimene rääkima, ja rahvahulgad panid seda imeks.

15 Aga mõned nende seast ütlesid: «Ta kihutab kurje vaime välja kurjade vaimude ülema Peltsebuli abil.»

16 Teised aga nõudsid kiusates Tema käest tunnustähte taevast.

17 Jeesus aga, teades nende mõtteid, ütles neile: «Iga kuningriik, mis on omavahelises riius lõhenenud, laastatakse, ja koda langeb koja peale.

18 Aga kui saatangi on omavahelises riius lõhenenud, kuidas siis tema kuningriik saab püsida? Te ju ütlete, et mina ajavat kurje vaime välja Peltsebuli abil.

19 Aga kui mina ajan kurje vaime välja Peltsebuli abil, kelle abil siis ajavad neid välja teie pojad? Järelikult saavad nendest teile kohtumõistjad.

20 Aga kui mina Jumala sõrmega ajan kurje vaime välja, siis on Jumala riik jõudnud teie juurde.

21 Kui tugev relvastatud vägimees valvab oma elamut, siis ta vara on rahus.

22 Aga kui temast tugevam tuleb ta kallale ja võidab tema, siis võtab ta ära tema sõjavarustuse, mille peale ta lootis, ja jagab laiali temalt saadud saagi.

23 Kes ei ole minuga, see on minu vastu, kes ei kogu minuga, see pillab.

24 Kui rüve vaim on inimesest välja läinud, käib ta põuaseid paiku pidi hingamist otsides ega leia seda. Siis ta ütleb: «Ma pöördun tagasi oma majja, kust ma välja läksin.»

25 Ja tulles leiab ta selle pühitud ja ehitud olevat.

26 Siis ta läheb ja võtab kaasa teist seitse vaimu, kes on kurjemad temast endast, ja nad tulevad ning asuvad sinna elama, ja selle inimese viimane lugu läheb halvemaks kui esimene.»

Ja Ta oli välja kihutamas deemonit ja too oli tumm. Deemoni välja minnes sündis aga, et tumm hakkas rääkima, ja rahvahulgad imestasid. Mõned nendest aga ütlesid: «Peltsebuli, deemonitest esimesega kihutab Ta välja deemoneid!» Teised aga, kiusates, nõudsid Temalt tunnustähte taevast. Tema aga, teades nende mõtteid, ütles neile: «Iga iseenda vastu lõhestatud kuningriik tehakse tühermaaks ja koda langeb koja peale. Kui aga Saatangi on iseenda vastu lõhestatud, kuidas saab jääda püsima tema kuningriik, et te ütlete mind Peltsebuliga deemoneid välja kihutavat? Kui aga mina Peltsebuliga deemoneid välja kihutan, kellega teie pojad neid välja kihutavad? Seeläbi saavad nemad teile kohtumõistjaks. Kui aga mina kihutan deemoneid välja Jumala sõrmega, siis on teie üle tulnud Jumala kuningriik. Niikaua, kui hambuni relvastatud vägilane peaks kaitsma omaenda koduõue, on tema varandused rahus. Kui aga temast vägevam peale tulles temast võitu saaks, võtab ta kogu tema

sõjavarustuse, millele ta oli usaldunud, ja jagab tema sõjasaagi laiali. See, kes pole minuga, on minu vastu, ja kes ei kogu minuga, see puistab laiali. Kui rüve vaim peaks olema inimesest välja läinud, käib ta läbi veeta paikadest, otsides puhkust, ja seda mitte leides ütleb: «Ma pöördun tagasi oma kotta, kust ma välja tulin!» Ja olles tulnud, leiab ta selle puhtaks pühituna ja korda seatuna. Siis ta läheb ja võtab enesega veel seitse endast kurjemat vaimu, ja olles sisse läinud, elavad nad seal ja selle inimese viimsed lood saavad esimestest hullemaks.»

Sissejuhatus

Kiriku pärimuse järgi on kolmanda evangeeliumi autoriks arst Luukas, kes oli sündinud Antiokia paganlike vanemate lapsena¹. Kuigi vahel on arvatud, et Luukas võis juba varasemalt kuuluda Jeesuse laiemasse õpilasteringi (nn seitsmekümne hulka), on kirikuisad valdavalt veendunud, et temast sai kristlane Pauluse kuulutustöö tulemusena, kelle saatjaks Luukas tema teisel ja kolmandal misjonireisil oli, jäädes Pauluse juure ka tema vangipõlvpäevil.

Luuka evangeeliumi 21. peatükk toob ära Jeesuse ettekuulutuse Jeruusalemma hävitamise kohta, kuid ei maini selle ettekuulutuse täitumist, seega on tõenäoline, et evangeelium on kirjutatud enne aastat 70. Ning kuna evangeeliumi järg, Apostlite tegude raamat, lõpeb kirjeldusega Pauluse jõudmisest Rooma, kus apostel viibis [vähemalt] kaks aastat enne oma märtrisurma aastal 64, tundub üsna tõenäoline, et evangeelium on valminud hiljemalt 60. aastate esimesel poolel.

Olles ise endine paganausuline, väljendab Luukas oma evangeeliumis kindlat veendumust Jeesuses teostunud lunastuse universaalsusest: see ei ole mõeldud mitte ainult juutidele, vaid kõigile rahvastele: «Nõnda on kirjutatud, et Messias pidi kannatama ja kolmandal päeval üles tõusma surnuist. Ja Tema nimel peab kuulutatama meelearandust pattude andeksandmiseks kõigi rahvaste seas, alates Jeruusalemmast.» (Lk 24:46j)

Luuka evangeelium (nagu ka Apostlite tegude raamat) algab sissejuhatusega, milles raamatu esmase adressaadina märgitakse «üliaulist Teofilost²», samuti kirjeldab Luukas sissejuhatuses nii oma töömeetodit kui eesmärki: «Juba mitmed on võtnud kätte koostada jutustus neist asjust, mis meie seas on aset leidnud, nõnda nagu seda on meile edasi andnud need, kes ise algusest peale on seda oma silmaga näinud ja on saanud sõna sulasteks. Seepärast on mullegi tundunud õige, pärast kõigega algusest peale täpset tutvumist, kirjutada sinu jaoks, üliauline Teofilos, järgemööda kõik üles, et sa võiksid õppida tundma sulle õpetatud asjade usaldusväärsust.» (Lk 1:1–4)

¹ Seda, et tegemist oli sünni poolest paganaga, võib järeldada apostel Pauluse sõnadest Kirjas koloslastele, kus apostel nimetab ainsaiks ümberlõigatute hulgast tema juurde jäänud kaastöölisteks Aristarhost ja Markust, andes seejärel edasi tervitused ka «armsalt arstilt Luukaselt» (vt Kl 4:10–14).

² Nimi Θεόφιλος tähendab «Jumala sõber».

Arvatavasti oli Teofilos ristiusust huvitunud pagan, võib-olla juba ristimiskandidaadiks vastuvõetu, kes sellisena kehastab õigupoolest kogu inimkonda, kellele Kristuse jüngrid on kutsutud evangeeliumi kuulutama. Seda tasub ka evangeeliumi paremaks mõistmiseks pidevalt meeles pidada, iseäranis kahest aspektist. Esiteks juba mainitud universaalsus: kristlik rõõmusõnum on mõeldud (ja möödapääsmatult vajalik) kõigile rahvastele. Ning teiseks: kuna autori eesmärk pole mitte rahuldada lugejate uudishimu, vaid neid usuliselt veenda, on ta ajaloolisele tõepärasusele piinliku täpsusega truuks jääda püüdes³ ehitanud oma teose üles nii, et see toob esile kristluse olulisimad õpetuslikud ja usutunnistuslikud tõesed. Parimal viisil väljendavad seda taotlust ehk Emmause jüngrite loos öeldud sõnad: «Ja hakates peale Moosesest ja Prohvetitest, seletas Jeesus neile ära kõigist kirjadest selle, mis Tema kohta käib.» (Lk 23:27)

Keelelisi märkuseid

Ajas Ta välja – ἦν ἐκβάλλων – sõna ἐκβάλλω koosneb seestütlevast eessõnast ἐκ ning verbist βάλλω – «viskama», «heitma», «pilduma», «pillutama» – ning tähendab sõnasõnalt «välja heitma», «välja viskama».

Kurja vaimu – sõna δαιμόνιον – «deemon», «kuri vaim», «üleloomulik olend», «jumalus» – tuleneb tõenäoliselt verbist δαίω – «jagama», «välja jagama».

Keeletu – κωφόν – sõna κωφός tuleneb verbist κόπτω – «lõikama», «raiuma», «lööma» –, seostudes arvatavasti millegi terava sellelt otsa maha lõikamise läbi nüriks või tõmbiks tegemisega.⁴ See sõna võib tähistada nii kurti, tumma kui kurttumma, aga ka juhmi, nüri inimest.

Rahvahulgad – οἱ ὄχλοι – sõna ὄχλος tähistab enamasti suuremat, juhuslikku rahvahulka, vahel ka halvustavas tähenduses («rahvamass», «pööbel»).

Panid seda imeks – ἐθαύμασαν – sõna θαυμάζω tähendab «imestama», «imeks panema», ka «imetlema».

Ülema – τῷ ἄρχοντι – sõna ἄρχων tähendab «valitseja», «juht», «pealik», sõnasõnalt: «esimene», «algne».

Peltsebuli abil – ἐν Βεελζεβούλ – nimi Βεελζεβούλ, heebrea keeles בְּעֵל זְבוּל – tähendab sõnasõnalt «sõnniku isand». Tegemist on Ekroni jumaluse Baal-Sebubi – בְּעֵל זְבוּב – nime pilkava moonutusega. Nimi בְּעֵל זְבוּב tähendab kas «lendavate olevuste isand», «taevaste olevuste isand» või – tõenäoliselt pilkavalt – «kärbeste isand».

³ Vt nt Lk 3:1j.

⁴ Samamoodi tuleneb heebrea keeles sõna שָׂרֵף – «kurt» – verbist שָׂרַף, mille üheks tähenduseks on «ära lõikama».

Nõudsid – ἐζήτουν – sõna ζητέω tähendab «otsima», «taotlema», «nõudma», «nõudlema».

Kiusates – πειράζοντες – sõna πειράζω tähendab «läbi katsuma», «proovima», «proovile panema», ka «kiusama», «kiusatusega ahvatlema».

Tunnustähte – sõna σημείον – «tunnustäht», «imetegu» – tuleneb sõnast σήμα – «märk», «tähis».⁵

Jeesus – originaalis puudub siin Jeesuse nimi.

Kuningriik – sõna βασιλεία – «kuningriik», «valitsus» – tuleneb tõenäoliselt sõnast βάσις, mis selles kontekstis tähistab kõrgemal kohal seismist.

Laastatakse – ἐρημόω – sõna ἐρημόω tuleneb sõnast ἔρημος – «üksildane», «üksik»⁶, ka «asustamata», «tühi», «kõrb», «tühermaa», «kõnnumaa» – ning tähendab sõnasõnalt: «tühjaks tegema», «tühermaaks tegema», siit ka «laastama», «purustama», «hävitama», «laostama».

Saatangi – καὶ ὁ Σατανᾶς – sõna või nimi Σατανᾶς – «Saatan» – tuleneb heebrea sõnast שָׂטָן ja tähendab «vastane», «vastaline», «vaenlane» («hingevaenlane»).

Kohtumõistjad – κριταὶ – sõna κριτής – «kohtunik», «kohtumõistja», ka «arbiiter», «vahemees» – tuleneb verbist κρίνω – «eraldama», «eristama», «[välja] valima», «läbi katsuma», «hinnangut andma», «kohut mõistma (kohtuotsust langetama)», ka «hukka mõistma».⁷

Valvab – φυλάσσει – sõna φυλάσσω tähendab «varjama», «kaitsma», «[millegi eest] hoidma», ka «[millegi eest] hoolitsema».

Elamut – ἀυλήν – sõna ἀυλή tähistab eeskätt elumaja ümbritsevat ala, õue, elamukompleksi, ka sissesõiduhuovi, samuti templi eesõue.

Vara – τὰ ὑπάρχοντα – sõna ὑπάρχω võib tähistada [kuskilt] pärit olemist, aga ka seda, mida keegi omab või mis ta [tõeliselt/olemuslikult] on.

Rahus – ἐν ειρήνῃ – sõna ειρήνη tähistab nii rahu vastandina sõjale, kui ka üldist heaolu, üksmeelt, harmooniat.

⁵ Siit on pärit ka märgiteadust tähistav sõna «semiootika».

⁶ Siit tuleneb ka eesti keeles tarvitav võõrsõna «eremiit» – «üksiklane», «erak».

⁷ Samast tüvest pärinevad ka näiteks sõnad «kritiseerima», «kriitik» ja «kriis».

Vaim – sõna πνεῦμα tuleneb verbist πνέω – «hingama», «puhuma» – ja tähistab sarnaselt heebrea sõnale נָחַם nii vaimu, tuult kui ka hingeõhku.

Põuaseid – ἀνύδρων – sõna ἄνυδρος tähendab sõnasõnalt: «[ilma] veeta».

Hingamist – ἀνάπαυσιν – sõna ἀνάπαυσις tähendab «puhkus», «puhkehetk», «hingetõmbehetsk».⁸

Leiab – εὐρίσκει – sõna εὐρίσκω tähistab eeskätt taolist leidmist, millele ei eelne otsimine, vaid mis pigem sünnib ootamatult, hea õnne peale.⁹ Siin võiks tõlkida ka: «avastab».

Ehitud olevat – κεκοσμημένον – sõna κοσμέω tuleneb korrastatud ilmaruumi, maailma, maailma asjadekorraldust tähistavast sõnast κόσμος ning tähendab «korrastama», «korda seadma», «ette valmistama», ka «kaunistama», «ehtima».¹⁰

Sisuline analüüs

Luuka evangeeliumi kümnenda peatüki alguses kõneldakse seitsmekümne kahe jüngrid läkitamisest. Peatüki keskel kirjeldatakse nende naasmist Jeesuse juurde ja rõõmu selle üle, et neile alistuvad isegi kurjad vaimud (Lk 10:17). Jeesus mõnab, et nii see on, kinnitades, et Saatan on langenud ega saa enam Jeesuse jüngritele kahju teha (Lk 10:18j). Siiski peaksid jüngrid Jeesuse sõnul rõõmustama veelgi enam selle üle, et nende nimed on «taevasse kirja pandud» (Lk 10:20) ning et just neile, olgugi, et nad ei kuulu selle maailma suurte ega tarkade hulka, on antud teada taevariigi saladused (Lk 10:21jj).

Üheteistkümnenda peatüki alguses räägitakse sellest, kuidas Jeesus oma jüngrid palvetama õpetas – Jumalat samamoodi usaldades, nagu poeg, kes palub midagi oma isalt, kusjuures Jumala suurim and oma lastele on Püha Vaim, kelle Ta kingib neile, kes Teda paluvad (Lk 11:13) – see on järgnevat silmas pidades ülimalt oluline!

Pühale Vaimule vastanduvad kurjad vaimud, demonid, kes inimesi kõikvõimalikul viisil vaevavad ja ahelais hoiavad – nagu seegi demon, kelle Jeesus kihutas välja inimesest, kes oli kurja vaimu mõjul tumm (või kurtum või koguni nürimeelne – vt vastavat keelelist märkust). Pärast kurja vaimu väljaajamist hakkas temast vabaks saanud inimene kõnelema – me ei tea, mida ta rääkis, küll aga teame, et seda pealt näinud rahvahulk reageeris hämmastuse ja imetlusega.

Võib arvata, et üldine suhtumine Jeesusesse oli positiivne või vähemalt neutraalne – ent siiski oli juba kuulda ka kriitilisi, lausa süüdistavaid hääli: «Aga mõned nende seast

⁸ Sõnal ἀνάπαυσις puudub eesti keele sarnaselt etümoloogiline seos sõnaga «hing» – ψυχή.

⁹ Meenutagem siinkohal Archimedese kuulsat vanniskäiku.

¹⁰ Siit on pärit ka sõna «kosmeetika».

ütlesid: «Ta kihutab kurje vaime välja kurjade vaimude ülema Peltsebuli abil.»» (Lk 11:15) Oli ka neid, kes pidasid vajalikuks Jeesus proovile panna, nõudes Tema käest «tunnustähte taevast» (Lk 11:16).

Esimesele neist kahest väljakutsest vastab Jeesus kohe, kasutades n-ö talupojatarkust: see, kui Ta kihutaks deemoneid välja koostöös neist esimese, Peltsebuliga, tähendaks, et Saatana kuningriik on lõhestunud ja hukule määratud. Jeesuse vastus ei vaja pikemat selgitust, ent vaatamata selle esialgsele lihtsusele on selles peidus veel midagi, nimelt vastulöök süüdistuses kõlavale rängale teotusele.

Nimi «Peltsebul» ei tähista mitte niivõrd üht konkreetset ebajumalat¹¹, kuivõrd lõikava pilkena kõiki ebajumalaid, iseäranis selsamal moonutatud kujul – בַּעַל זְבוּל –, mille otsetõlkeks võiks olla «sõnniku isand». Pole vaja pikalt mõistatada, millisest suhtumisest Jeesusesse tunnistab Tema seostamine taolist vulgaarset pilkenime kandva karikatuurse ebajumalaga. Jeesuse sõnad lõhenenud kuningriigist pööravad pilke pilkajate endi vastu, kuna justnimelt loa andmine ebajumalate kummardamiseks Jeruusalemmas (2Kn 11:7) ning õige pea sellele lisandunud üleüldine andumine ebajumalateenistusele (2Kn 12:28jj) sai tõeliseks põhjuseks, miks oli lõhenenud ja viimaks langenud kunagine võimas Taaveti ja Saalomoni kuningriik.

Teiseks argumendiks, millega Jeesuse vastas Talle esitatud süüdistusele, oli viitamine sellele, et on teisigi, kes nagu Tema kurje vaime välja ajavad: «Aga kui mina ajan kurje vaime välja Peltsebuli abil, kelle abil siis ajavad neid välja teie pojad? Järelikult saavad nendest teile kohtumõistjad.» (Lk 11:19) Taas ei piirdu Jeesus aga vaid talle esitatud süüdistuse hädapärase tõrjumisega, vaid läheb kaugemale, näidates sedapuhku, et välisest sarnasusest hoolimata on see, mida Tema teeb, kvalitatiivselt erinev kõigist teistest, isegi kui nemadki tegutsevad Jumala nimel: «Aga kui mina Jumala sõrmega ajan kurje vaime välja, siis on Jumala riik jõudnud teie juurde.» (Lk 11:20)

Siin on taas peidus viide Vanale Testamendile, sedapuhku Moosesele, kelle tehtud tunnustähtede kohta ütlesid vaarao posijad: «See on Jumala sõrm!» (2Ms 8:15) Küllap viidatud toorasalmis sisalduv tõdemus, et «vaarao süda jäi kõvaks ja ta ei kuulanud neid», käib ka Jeesuse süüdistajate kohta: ei olnud nendeigi südamed vaarao omast avatumad ega vastuvõtlikumad.

Jeesus tunnistab endast kui uuest Moosesest. Tema ongi see suur Prohvet, kelle tulemist Mooses oli ette kuulutanud: «Issand, su Jumal, äratas sulle sinu keskel, su vendade hulgast, ühe prohveti, minu sarnase – Teda te peate kuulama! Issand ütles mulle «Ma äratan neile ühe prohveti nende vendade keskel, niisuguse nagu sina, ja ma panen oma

¹¹ Näiteks Ekroni jumalat Baal-Sebubi (2Kn 1:2jj).

sõnad Ta suhu ja Ta räägib neile kõik, mis mina Teda käsin. Ja kes ei kuula mu sõnu, mida Ta räägib minu nimel, sellelt nõuan mina ise aru.» (5Ms 18:15.17–19)¹²

Jumala riik on jõudnud Iisrali laste juurde, töötatud prohvet on saabunud – mitte ainult nende juurde, vaid nende «peale» või nende «üle» (ἐφ' ὑμᾶς). See tähendab, et nüüd selgub, kes on see, kes Jumala sõnu kuulab ja kes mitte – kes on Temaga ja kes on Tema vastu (Lk 11:23). See tuletab meelde vaga Siimeoni tõsiseid sõnu Maarjale, kui too oli toonud templisse neljakümnapäevaseks saanud Jeesuse: «Vaata, see laps on seatud languseks ja tõusuks paljudele Iisraelis ja tähiseks, mille vastu räägitakse – ja sinu endagi hinge läbibistab mõõk –, et tuleksid ilmsiks paljude südamete mõtted.» (Lk 2:34j)

On huvitav näha, et kurjad vaimud paistavad teadvat paremini kui inimesed, kes on Jeesus ning mida toob endaga kaasa Tema kohalolu:

«Võeh, mis on meil asja Sinuga, Jeesus Naatsaretlane? Kas Sa oled tulnud meid hukkama? Ma tean, kes Sa oled: Jumala Püha!» (Lk 4:34)

«Mis on mul Sinuga asja, Jeesus, Kõigekõrgema Jumala Poeg? Ma anun Sind, ära mind piina!» (Lk 8:28)

See, mis Jeesust ees ootas – Kolgatani välja – näitab, et Tema suhtes ei ole tegelikult võimalik jääda neutraalseks: on võimalik olla kas koos Temaga või Tema vastu, kusjuures tegemist ei ole pelgalt teoreetilise valikuga, vaid praktilise otsusega, mis määrab täielikult kogu inimese elu. Mitte keegi ei saa jääda kõrvaltvaatajaks – ta kas kogub koos Jeesusega või osaleb selle töös, kelle olemuseks on lõhestada ja pillutada.¹³

Jeesuse kinnitus, et «kes ei ole minuga, see on minu vastu» (Lk 11:23) ei ole vastuolus varem öelduga, et «kes ei ole meie vastu, see on meie poolt» (Lk 9:50). Nende kahe väite erinev kontekst tuleb esile asesõnades «mina» ja «meie»: ühel puhul kõneleb Jeesus Tema kui Messia poolt või vastu otsustamisest, teisel puhul aga n-ö kogoduslikust kuuluvusest ja/või lojaalsusest – sellest tunnistavad Johannese sõnad Jeesusele: «Õpetaja, me nägime üht meest Sinu nimel kurje vaime välja ajamas ja püüdsime teda keelata, sest ta ei järgne meile.» (Lk 9:49)

Jeesus täiendab vastust Talle esitatud süüdistusele kahe tähendamissõnaga, millest esimene on illustratsiooniks juba öeldule, teine aga ettepoole vaatav hoiatus. Jeesus võrdleb Saatanat vägilasega, kes on võtnud inimese enda meelevolda otsekui oma eluaseme. Olgu Saatan aga kuitahes vägev ning kasvõi hambuni relvastatud – on olemas keegi temast vägevam, seesama, kelle isegi suurim naisest sündinute seas (Lk 7:28) oli tunnistanud endast vägevamaks (Lk 3:16).

¹² Vrd Ap 3:22j.26: «Mooses on ju öelnud: «Issand, teie Jumal, tõstab teile Prohveti teie vendade seast, seesuguse nagu mina. Teda kuulake kõiges, mida ta iial teile ütleb. Aga iga inimene, kes seda Prohvetit ei kuula, kaotatakse rahva seast ära. Jumal on esmalt teile oma sulase Jeesuse üles äratanud ja teie juurde läkitanud teid õnnistama, kui te igaüks pöördute oma tigidusest.»

¹³ Kuradit tähistav kreeka sõna διάβολος just seda tähendabki, koosnedes eessõnast διά – «läbi» – ja verbist βάλλω – «viskama», «heitma», «pillutama».

Jeesus on tulnud, Saatanast võitu saanud ning temalt ta röövsaagi ära võtnud: «Seepärast ütleb Kiri: «Tema on läinud üles kõrgesse, viies vangiviidud vangidena kaasa, ning on andnud inimestele ande.»» (Ef 4:8); «Ma annan Temale osa paljude hulgas ja Ta jagab vägevatega saaki, sest Ta tühjendas oma hinge surmani ja Ta arvati üleastujate hulka; Tema aga kandis paljude pattu ja seisis üleastujate eest.» (Js 53:12) Sõjasaagiks, mille Kristus on Saatanalt ära võtnud, on Tema lunastatud, keda Jumal «Jeesuses Kristuses viib igal pool võidukäigus kaasa» (2Kr 2:14) otsekui võidukas väejuht või imperaator pidulikus triumfikäigus.

Jeesus on võtnud Saatanalt ära tema sõjavarustuse: «Selleks ongi Jumala Poeg saanud avalikuks, et Ta tühistaks kuradi teod.» (1Jh 1:3:8) Seejuures ei tohi unustada, et Saatana «sõjavarustuse» hulka kuulusime meiegi, enne kui meid ristimises koos Kristusega maeti ja üles äratati: «Ärge ka loovutage oma ihuliikmeid ülekohtu relviks patule, vaid loovutage end Jumalale nagu need, kes on saanud surnuist elavaks, ja oma ihuliikmed õiguse relviks Jumalale. Sest patt ei valitse enam teie üle, kuna te ei ole Seaduse, vaid armu all.» (Rm 6:13j) Meiegi peame koos Kristusega koguma, mitte pillutama.

Teine tähendamissõna, mille Jeesus jutustab, on hoiatav: pelgalt Saatana välja ajamisest või temast ja ta tööst lahti ütlemisest ei piisa, vaid tema asemel peab inimene avama ennast Kristusele, saama Jumala eluasemeks, paha vaimu asemel Püha Vaimu templiks, sest «rahutu on meie süda, kuni ta ei puhka Issandas» (Augustinus, Pihtimused I,1). Küllap see rahutus pärineb suures osas selleltamalt Saatanalt, kes kondab mööda põuaseid paiku, leidmata kuskil asu, rahu ja hingamist (Lk 11:24) ning püüdes muuta kogu maailma samasuguseks tühermaaks, nagu on tema enda elupaik ja sisemus.

Tuletame meelde, et tõenäoliselt oli Luuka evangeeliumi esimeseks adressaadiks ristimiseks valmistuv Teofilos, kellel hoolimata sellest, et ta oli juba saanud osa evangeeliumikuulutusest ning katekuumenite hulka vastuvõtmisel Saatanast ja tema tööst lahti ütelnud, seisis ees veel pikk teekond ristimise ja teistest sakramentidest osa saamiseni.¹⁴

Jeesuse sõnul asetab kurja vaimu küüsisist päästmine inimese isegi ohtlikumasse olukorda kui oli see, milles ta viibis enne – küllap samamoodi, nagu Jeesus ütles pärast pimedana sündinu tervendamist variseridele: «Kui te oleksite pimedad, ei oleks teil pattu. Aga et te nüüd ütlete: «Meie näeme», siis jääb teie patt teile.» (Jh 9:41) Inimene,

¹⁴ Vanakirikliku katekuumeniks vastuvõtmise talituse juurde kuulus muuhulgas selline eksortsism: «Ma kihutan su välja, rüve vaim, Isa ja Poja ja Püha Vaimu nimel. Lahku ja hoiä eemale sellest Jumala sulasest/ümmardajast. Sest see on Issand ise, kes sind käsib, sa neetud ja hukkamõistetud vaim, Tema, kes käis järveveel ja ulatas oma käe Peetrusele, kes oli vajumas. Niisiis, sa roojane põrguvaim, tuleta meelde needust, mis on määranud su saatuse üks kord ja alatiseks. Tõepoolest, anna au elavale ja tõelisele Jumalale, anna au Jeesusele Kristusele, Tema Pojale, ja Pühale Vaimule. Hoiä eemale sellest Jumala sulasest/ümmardajast, sest Jeesus Kristus, meie Issand ja Jumal, on oma meelevallaga kutsunud ta oma püha armu ligi ja õnnistanud tema teed ristimise veele. Ära iial söanda, neetud põrguvaim, rüvetada seda püha risti pitserit, mille me paneme tema laubale, Kristuse, meie Issanda läbi.»

kes on kuradist lahti ütelnud ja tema meelevalda alt vabanenud, peab andma ennast teadlikult üle Jumalale, saama «täis Vaimu» (Ef 5:18), tooma oma ihu «Jumalale elavaks, pühaks ja meelepäraseks ohvriks» (Rm 12:1) – sest kui ta seda ei tee, siis tuleb temast välja läinud kuri vaim tagasi ja «võtab kaasa teist seitse vaimu, kes on kurjemad temast endast, ja nad tulevad ning asuvad sinna elama, ja selle inimese viimane lugu läheb halvemaks kui esimene» (Lk 11:26).

Sarnaselt hoiatatakse Kirjas heebrealastele: «On ju võimatu neid, kes kord on olnud valgustatud, kes on maitsnud taevast andi ja saanud osa Pühast Vaimust, kes on kogenud Jumala head sõna ja tulevase ajastu vägesid ning ometi ära taganenud – neid on võimatu uuendada jälle meeleparanduseks, sest et nad iseendi kahjuks löövad Jumala Poja risti ja teevad Ta naeruks. Sest kui me tahtlikult teeme pattu pärast seda, kui oleme õppinud tundma tõde, siis ei ole enam ohvrit pattude eest, vaid ainult mingi hirmus kohtu ootamine ja äge tuli, mis neelab vastased.» (Hb 6:4–6; 10:26j)

Kuigi see kõik käib esmajärjekorras üksikisikute kohta, ei ole need hoiatused sugugi vähem kõnekad terve koguduse kontekstis: ka kogudusena tuleb meil kuradist ning tema kiusatustest ja tööst otsustavalt lahti ütelda, et need ei saaks paljusid langema panevaks püüniseks. Võime mõelda järgmisele pühakirjamanitsusele: «Ma ei taha, et teie saaksite kurjade vaimude kaaslasteks. Te ei või juua Issanda karikast ja kurjade vaimude karikast, te ei või osa saada Issanda lauast ja kurjade vaimude lauast. Või tahame Issandat teha kiivaks? Kas oleme Temast tugevamad^{15?}» (1Kr 10:20–22)

Teisele väljakutsele, mis Jeesusele esitati – nõudmisele näidata tunnustähte taevast –, vastas Ta veidi hiljem, öeldes: «See sugupõlv on paha sugupõlv, ta nõuab tunnustähte, ja talle ei anta muud kui Joonas tunnustäht, sest nii nagu Joonas sai tunnustäheks Niineve rahvale, nii peab ka Inimese Poeg olema sellele sugupõlvele. Lõunamaa kuninganna tõuseb üles kohtupäeval koos selle sugupõlve meestega ja mõistab nad süüdi, sest tema tuli ilmamaa otsast kuulama Saalomoni tarkust, ja vaata, siin on rohkem kui Saalomon. Niineve mehed tõusevad üles kohtupäeval koos selle sugupõlvega ja mõistavad ta süüdi, sest nemad parandasid meelt Joonas jutluse peale, ja vaata, siin on rohkem kui Joonas.» (Lk 11:29–32)

Selle vastusega annab Jeesus ühelt poolt tunnistust endast kui sellest, kes on «rohkem kui Saalomon ja Joonas», teisalt aga paljastab Temalt tunnustähte nõudnud kui «paha sugupõlve», kuna on selge, et nad ei otsi ei Teda ega taevaseid tunnustähti mitte siirast igatsusest saada osa Jumala riigi saabumisest, vaid kiivusest ja kurja kavatsusega Teda kuidagi lõksu püüda. On paradoksaalne tõsiasi, et inimesed ei pruugi Jeesust otsida mitte armastuse, vaid vaenu pärast, nagu need, kes tahtsid Teda vahistada (Jh 7:30; 10:39) ja viimaks koguni tappa (Jh 5:18; 7:1).

¹⁵ Paulus kasutab siin sama sõna – ἰσχυρός –, mida Jeesus vägilasest ja temast vägevamast kõneldes.

Jutluseks

Paastuaja kolmanda pühapäeva vanakiriklik nimi *Oculi* – «Silmad» – pärineb nagu eelnevagi pühapäeva oma 25. psalmist, sedapuhku 15. salmist: «Mu silmad on alati Issanda poole, sest Tema tõmbab mu jalad võrgust välja.» Pühapäeva temaks on EELK Kirikukäsiraamatu järgi «Jeesus – kurjuse võimu võitja». Käsiraamat juhatab pühapäeva sisse järgmiselt: «Ülestõusmispühadele eelnev aeg oli algkirikus ristimiseks ettevalmistumise aeg ja sellega liitus eksortsism kurjuse võimu väljaajamiseks. Selle pühapäeva teema haakub esimese paastuaja pühapäevaga ja kutsub inimest mõtlema, kelle poolel ta seisab.»

Oculi pühapäeva vanakiriklik Evangeelium (Lk 11:14–28, EELK Kirikukäsiraamatu lugemiskavas esimese lugemisaasta Evangeeliumina Lk 11:14–26) kõneleb eeskätt sellest, kuidas Jeesust süüdistati pärast ühe kurja vaimu väljaajamist koostöös Saatana endaga – Jeesus lükkas selle süüdistuse otsustavalt tagasi ja seadis oma kuulajad kompromissitu valiku ette: «Kes ei ole minuga, see on minu vastu, kes ei kogu minuga, see pillab.» (Lk 11:23)

Esimese lugemisaasta Vana Testamendi lugemiseks (Sk 3:1–5¹⁶) on prohvet Sakarja nägemus ülempreester Joosuast, kes Issanda inglil korraldusel riietatakse uutesse puhastesse rõivastesse selle märgina, et tema ülesandeks on Issanda teedel käies mõista ja teha õigust.

Esimese lugemisaasta Epistel (Ef 5:1–11) haakub Jeesuse sõnadega sellest, et kes ei ole Temaga, on Tema vastu: apostel Paulus näitab, et kristlane saab olla vaid Kristuse ihu liikmena ning Kristuse ihu liikmeks on võimalik olla ainult Kristusega üheks saades. Muuhulgas kasutab Paulus võrdpilti valgusest ja pimedusest, mida pole võimalik omavahel ühitada. Jumala lapsed peavad võtma eeskujuks Jumala enda, saama Tema jäljendajaiks ning käima ennastandvas armastuses, hoidudes kõigest, mis võib neid ja seeläbi kogu Kristuse ihu rüvetada.

Evangeeliumile jutlustades võiks keskenduda ühelt poolt Kristuse lunastustööle ja võidule Saatana üle, kelle meelevaldalt Kristus on meid vabastanud, teiselt poolt aga ülimalt tõsisele manitsusele, et kurjast päästetuna peame andma end üle Jumalale, meist välja kihutatud kurjade vaimude asemele peab asuma Püha Vaim, kelle templiks meid on ristimises pühitsetud. Jeesuse hoiatust ei tohi võtta kergelt: nagu sedastab Kiri heebrealastele, ei oota neid, kes on Kristusest lahti öelnud, miski muu, kui hirmuäratav kohus ja neelav tuli (Hb 10:27).

See ei tähenda, nagu tahaks Jeesus meid hirmutada: vastupidi, Jeesus julgustab meid, kinnitades, et Temas on meie juurde ja meie üle juba tulnud Jumala riik.

¹⁶ Teksti paremaks mõistmiseks on soovitatav lugeda kogu Sakarja raamatu 3. peatükk.

Jutluse võib üles ehitada näiteks järgmiste punktidenä:

1. Jeesus on tulnud, et päästa meid kurja meelevaldast. Muidugi on alati neid, kes selle kahtluse alla seavad, väites kas seda, et Jeesust tegelikult polnud üldse olemaski või et Ta oli lihtsalt üks veidi eriliste võimetega inimene, mitte Jumala Poeg, või koguni, et Jeesus tegi koostööd kurjade vaimudega, nagu Teda süüdistati tänases Evangeeliumis. Jeesus lükkas selle süüdistuse otsustavalt tagasi, aga Ta ei piirdunud sellega, vaid võttis Talle esitatud väljakutse vastu ning kasutas seda väga oluliste sõnumite kuulutamiseks.
2. Esiteks näitas Jeesus oma vastuses, et Ta ei ole tulnud mitte kuradi kombel lõhestama ega pillutama, vaid päästma ja tervendama – nii, nagu Ta tervendas kurja vaimu mõjul kõnevõime kaotanud mehe. Jeesus on see, kes on vägevam kui Saatan, too inimkonda pattulangusest saadik hirmu all hoidnud vägilane: Jeesus on Saatanast võitu saanud ning talt tema sõjasaagi ära võtnud – Ta on meile, patu ja kaduvuse orjadele, vabaduse ja uue elu kinkinud.
3. Teiseks näitab Jeesus, et meile kingitud vabadus toob endaga kaasa suure vastutuse ning asetab meid endisest esmapilgul ohtlikumassegi olukorda: kui meist välja kihutatud kurja asemele ei asu Jumal ise oma Püha Vaimu läbi, siis osutuvad meie viimsed lood hullemaks esimestest ning meie uus langus saab olema kohutavam kui eelmine. Inimesel, kes on saanud osa jumalikust päästest Kristuses, ent kes siis Kristusest lahti ütleb, ei ole enam mingit lootust – või õigemini: tema ainus lootus on Kristuse juurde tagasi pöörduda enne, kui on hilja, s.t enne, kui temasse pöördub tagasi too temast välja aetud kuri vaim, endaga seitset veelgi hullemat kaasa võttes. Kristus kutsub meid jätkuvalt, Ta pakub meile jätkuvalt oma armu – oma pühas sõnas ja sakramentides –, et võiksime saada vabaks ning valguse lastena Tema armastuses käia.